

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana Juliusza Juszczyka pt. „Uwarunkowania efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich” wykonanej pod opieką promotora Pana Profesora Henryka Runowskiego i promotora pomocniczego Pana Doktora Rafała Baliny

Podstawa prawna wykonania recenzji: uchwała Rady Dyscypliny Ekonomii i Finansów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie z dnia 28.02. 2020 r.

Tytuł i podstawowe treści recenzowanej rozprawy wskazują, że ma ona charakter oryginalnego wkładu do rozwiązania teoretycznego problemu uwarunkowań efektywności spółdzielni mleczarskich. Znaczenie badań Autora polega z ich przypisania do ogólnego problemu efektywności oraz z możliwościami zastosowania wyników badań w praktyce gospodarczej.

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska liczy ogółem 252 strony, w tym 238 stron tekstu i 14 stron załączników i składa się z następujących części: wstępu, zagadnień metodycznych, rozdziału poświęconego tematyce efektywności finansowej i jej determinantom, rozdziału charakteryzującego spółdzielczość mleczarską w Polsce, dwóch rozdziałów opisujących wyniki badań własnych (efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich, determinanty efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich), wniosków i rekomendacji, bibliografii, spisów: rysunków i tabel, załączników). Na podkreślenie zasługują proporcje tekstu. Opis wyników badań własnych zajmuje równo 50% tekstu, co jest wielkością rzadko spotykaną w rozprawach doktorskich.

Specjaliści metodolodzy (J. Pieter, S. Stachak) podkreślają postulat metodycznego ustawienia tematów badań. Pieter twierdził, że ustawienie tematu badań powinno znajdować się we wstępie dysertacji i zawierać: określenie celów badania oraz wskazanie genezy, stopnia oryginalności i znaczenia tematu. W recenzowanej pracy postulat metodycznego ustawienia tematu badań jest częściowo realizowany przez Autora w pierwszym rozdziale rozprawy pt. „Zagadnienia metodyczne”, w którym Autor formułuje trzy cele badawcze (rozpoznanie poziomu, determinant i kierunków zmian efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich w Polsce. Zakres czasowy badań obejmuje lata 2010 – 2015. Badania zostały przeprowadzone na próbie badawczej dobranej w sposób celowy i liczącej 97 obiektów w każdym z badanych lat. Autor charakteryzując dobór obiektów do próby badawczej podkreśla, że jej liczebność stanowiła (w zależności od roku badania) od 63% do 74,6% zbiorowości całkowitej spółdzielni. Dla mnie bardziej przekonująca wielkością byłby udział w strukturze skupu mleka bądź udział w rynku produktów ogółem mierzony wartością sprzedaży spółdzielni mleczarskich. Z badań wyłączono spółdzielnie mleczarskie przeprowadzające w okresie objętym badaniami znaczące zmiany organizacyjne, co moim zdaniem było złą decyzją. Badane obiekty stale poddawane są zmianom organizacyjnym, które mogą mieć wpływ na ich efektywność ekonomiczną i mają wpływ na uzyskane wyniki badań.

Autor do badań zebrał informacje metodą dokumentacyjną (obserwacji pośredniej), które po opracowaniu podzielił na dwie grupy: standardowe miary efektywności finansowej i miary efektywności finansowej dedykowane spółdzielczości mleczarskiej. W badaniach do opracowania danych źródłowych zastosował szereg metod statystycznych, w tym metody statystyki opisowej, należy zauważyć, że współczynnik zmienności (v) jest częścią statystyki opisowej a metody wnioskowania dedukcyjnego i indukcyjnego należą do metod rozumowań. W tekstach naukowych bardzo rzadko można znaleźć wzmianki o stosowaniu metod rozumowań. Następnie wykonano analizę skupień metodą Warda i k – średnich według 5 kryteriów (poziomu skupu mleka, poziomu funduszy własnych, poziomu aktywów ogółem, poziomu kosztów całkowitych).

Analizę efektywności finansowej przeprowadzono w ramach trzech grup uwzględniając podział spółdzielni na trzy grupy (małe, średnie i duże spółdzielnie mleczarskie). Kolejnym krokiem badań była budowa panelowych modeli objaśniających wybrane miary efektywności.

Większość badań ekonometrycznych stanowią badania częściowe, podobnie jak badania większości innych nauk. Należy pamiętać, że badania takie mają prowadzić do

otrzymania wiedzy o dużym stopniu ogólności, które z kolei wymagają pracy z próbkami reprezentatywnymi. Tak w tym konkretnym przypadku nie jest. Autor formułując wnioski ogólne powinien pamiętać, że jakość uzyskanej wiedzy zależy od reprezentatywności próby i bardzo ostrożnie stosować rozumowanie rozszerzające, tj. obejmowanie wnioskami ogólnymi obiektów (spółdzielni mleczarskich), których nie badał.

W rozdziale pierwszym Autor podał cel badań, który określił na rozpoznanie poziomu determinant i kierunków zmian efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich w Polsce, który został podzielony na pięć zadań badawczych. Zwraca uwagę zadanie nr 3 (ustalenie zmienności efektywności finansowej spółdzielczych podmiotów mleczarskich). Zadanie to ściśle łączy się z charakterystyką wyników otrzymanych w punkcie drugim.

Autor sformułował cztery hipotezy badawcze nie podając ich uzasadnienia i metod ich weryfikacji. Hipotezy sprawdzamy, weryfikujemy a nie potwierdzamy. Za zbędne treści zamieszczone w tym rozdziale uważam zamieszczone opisy znanych metod statystycznych.

Według przepisów Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym ... z 2017 r. rozprawa doktorska winna m.in. wskazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie ekonomia. Zwyczajowo wymagamy, że kandydat do otrzymania stopnia naukowego doktora zamieszcza rozdział lub rozdziały poświęcone analizie literatury związanej z wybranym do rozpracowania problemem badawczym. W recenzowanej rozprawie przeglądowi literatury poświęcone są dwa rozdziały: rozdział drugi pt. „Efektywność finansowa i jej determinanty w literaturze” i rozdział trzeci pt. „Charakterystyka spółdzielczości mleczarskiej w Polsce”.

W rozdziale pt. „Efektywność finansowa i jej determinanty w literaturze” Autor omawia różne podejścia do problematyki efektywności, w tym efektywności spółdzielni mleczarskich. Rozdział ten jest zgrabną składanką wyników badań różnych autorów, nie różni się do przeglądów literatury z innych prac doktorskich. Nie jest to krytyczna analiza tekstów innych autorów. Rozdział trzeci pt. „Charakterystyka spółdzielczości mleczarskiej w Polsce” jest luźno związany z tematem badawczym i uważam ten rozdział za zbędny.

Zamieszczony w pracy spis publikacji obejmuje 207 pozycji literatury, w tym 5 w języku angielskim dotyczących problematyki szeroko pojętej spółdzielczości opublikowanych w latach 1942 - 1989. Sprawia to wrażenie, że nie prowadzi się badań nad spółdzielczością w gospodarce żywnościowej w innych krajach. Nie jest to prawdą, ponieważ badania takie są prowadzone np. w Niemczech, Szwajcarii, Francji, USA.

Nie wszystkie pozycje literatury wymienione w spisie literatury zostały zacytowane w tekście (np. poz. 63, 67, 121, 122), poz. 201 wymieniona jest w tekście, a brak jej w przypisie dolnym, przekręcane są nazwiska, w niektórych przypadkach niezgodnie z zasadami pisowni są pisane tytuły czasopism (np. Zagadnienia Ekonomiki Rolnej) i podawane są błędne adresy wydawnicze (np. poz.: 57, 69, 70, 71, 84, 92, 101, 115, 181, 182, 183).

Praca zakończona jest wnioskami, które powinny zawierać główne wyniki badań. Wnioski od 1 do 9 zawierają wyniki badań, zaś wnioski 10 – 12 są postulatami, które nie wynikają z tekstu pracy. Autor powinien wyjaśnić jaki związek z przeprowadzonymi badaniami ma giełda Fronterra (s. 219). Prawdopodobnie takie uzupełnienia wniosków wynikają z chęci Autora powiązania wyników badań z praktyką zarządzania spółdzielniami mleczarskimi. Należy pamiętać, że w zasadzie nigdy wyniki badań naukowych do praktyki nie są przenoszone wprost.

WNIOSEK KOŃCOWY

Zgodnie z przepisami ustawy „rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego... oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej... oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej...”. W związku z tym metodolodzy nauk prezentują pogląd, że o naukowości wiedzy świadczy pewien zespół jej cech, do którego zaliczają: prawdziwość, ścisłość, obiektywizm, ogólność, oryginalność, komunikatywność, uporządkowanie oraz użyteczność.

Problem naukowy jest określany jako obiektywny brak wiedzy spełniającej standardy naukowości uznawane przez teoretyków, a ze względu na obowiązywanie takich standardów - wymagający badań metodycznych. Temat rozprawy (problem naukowy) jest prawidłowo sformułowany (dotyczy wiedzy obiektywnie nieistniejącej, jest ważny dla społeczeństwa) i Autor trafnie dobrał metody zbierania danych i ich opracowania.

Stwierdzam, że przedłożona rozprawa spełnia cechy pracy naukowej i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, ponieważ przeprowadzone przez Autora badania dla uzyskania wiedzy oryginalnej dotyczą obiektów (spółdzielni mleczarskich) i ich aspektów dotychczas nie badanych (uwarunkowań efektywności finansowej).

W poniższej tabeli zamieściłem spełnianie standardów naukowości przez recenzowaną rozprawę doktorską.

Cechy wiedzy naukowej	TAK	NIE
Oryginalność	TAK	
Ścisłość	TAK	
Prawdziwość	TAK	
Obiektywizm	TAK	
Ogólność	TAK	
Komunikatywność	TAK	
Uporządkowanie	TAK	
Użyteczność	TAK	

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wszystkie wyżej wymienione cechy, chociaż Autor nie uniknął pewnych błędów, które wytknąłem w recenzji (zbędne opisy znanych metod statystycznych, zbędne fragmenty tekstu, część wniosków postulatywnych, błędy w spisie literatury), które przed ewentualnym opublikowaniem rozprawy doktorskiej należy usunąć. Część tych błędów tłumaczę brakiem doświadczenia Autora w redagowaniu monografii, a część błędów wynikać może z braku koncentracji w trakcie redagowania tekstu (np. str. 9).

Na podstawie analizy tekstu pracy stwierdzam, że Pan mgr Juliusz Juszczyk opanował i wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną z dyscypliny ekonomia. Prezentowane przez Autora podejście do badań (postawienie problemu i jego uzasadnienie, cel, zadania badawcze, hipotezy, gromadzenie danych faktualnych, opracowanie danych, redagowanie tekstu) upoważniają mnie do stwierdzenia, że opanował On umiejętność samodzielnego prowadzenia badań. Na tej podstawie wnoszę do Rady Dyscypliny Ekonomii i Finansów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Szczecin, 22.03.2020 r.

